

naplónév: ~~1912~~
 száma: ~~4012~~
 sport: ~~szám.~~

A MAGYAR JOGASZEGYLET KÖNYVKIADÓ VÁLLALATA

V. ÉVFOLYAM

2. KÖTET

A BIZONYÍTÁS A MAGYAR KÖZIGAZGATÁSI ELJÁRÁSBAN

IRTA

DR. PANAJOTH GYULA

DR. POLNER ÖDÖN
KÖNYVKIADÓ

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
 Lelt. naplónév: ~~2770618~~
 1912. 12. 16. 4031

BUDAPEST

ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT

1911

NYELV TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁR	
70390/13	
Lelőírt szám:	70390/13
	1937 JUN 21

6204. — Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

NYELV TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁR	
70390/13	
Lelőírt szám:	70390/13
	1937 OKT 15

TARTALOM.

ÁLTALÁNOS RÉSZ.

	Lap
1. A közigazgatási eljárás célja és természete	5
2. A bizonyítás forrásai a magyar közigazgatási jogban	8
3. A bizonyítás fogalma, tárgya és eszközei	14
4. A hivatalból való eljárás szabálya a közigazgatási eljárásban és a bizonyítási teher	19
5. A bizonyítás felvétele	24
6. A bizonyítékok mérlegelése	26

KÜLÖNÖS RÉSZ.

7. A helyszini szemle	28
8. A bizonyítás szakértő által	31
9. Az okirat	33
10. Kereskedelmi könyvek	37
11. Tanúk	39
12. Felek személyes meghallgatása	43
13. Végző	46

A KÖZIGAZGATÁSI ELJÁRÁS CÉLJA ÉS TERMÉSZETE.

A közigazgatási eljárás célja »nyilvános érdekeknek törvényszerű érvényrejuttatása az egyéni jogok és érdekek figyelembevételével.«¹⁾ A közigazgatási eljárás nem közjogi viszonyokra alkalmazott közigazgatási igazságszolgáltatás, hanem a hatóságnak azon tevékenysége, amelylyel az államnak és minden egyesnek életfeltételeit biztosítja. Külső hatásokra számít tehát, nem jogcélú szolgál. A közigazgatási eljárás alá tartozó ügyek bár javarészt közigazgatási vitás ügyek lesznek, mindazonáltal más, nem vitás közigazgatási ügyek is oda tartoznak. A magyar közigazgatási jogban is találkozunk a »közigazgatási vitás ügy«²⁾ kifejezéssel, de ez főképp a közigazgatási bíróság szempontjából bír fontossággal, amennyiben ezen ügyek közigazgatási bírósági jogvédelmet élveznek, egyébként ezen ügyek a közigazgatási eljárás során való szereplésük esetén, egyes eseteket kivéve, nincsenek a közigazgatási igazságszolgáltatás szempontjából szabályozva. Rájuk is tehát a nem annyira tételes, mint inkább a joggyakorlat által kifejlesztett általános el-

1) Dr. Tezner Frigyes, Handbuch des österreichischen Administrativverfahrens, Wien 1896. I. I.

2) A közigazgatás egyszerűsítéséről szóló 1901. XX. t.-c. szerint vitás közigazgatási ügyek alatt mindenekelőtt a közigazgatási bíróságról szóló 1896: XXVI. t.-c. 22—82. §-aiban taxative felsorolt ügyek értendők. Ezen felsorolással azonban a közigazgatási vitás ügyek nincsenek kimerítve. Hivatkozott t.-c. 16. §-a módot nyújt arra, hogy a közigazgatási bíróság hatásköre minisztertanácsi felhatalmazás alapján kiterjesszék.

járási szabályok nyernék alkalmazást, amelyek nem merev, hanem rugékony, eltolásokat engedő kereteket mutatnak. Vannak azonban jogforrásaink, amelyek bizonyos vitás ügyekben az eljárás szigorú rendjét állapítják meg, itt tehát a közigazgatási eljárás a közigazgatási igazságszolgáltatás ismérveit fogja magán hordani. Ezen jogforrásokra jelen dolgozat keretében nagyobb figyelem fog fordíttatni.

A közigazgatási eljárás alá tartozó ügyek természetük szerinti megkülönböztetéséből nyerjük:

a közérdekű (közjogi) ügyeket, melyeknek közvetlenül általános jelentőségük lévén, az állam egész lakosságát, vagy annak egy rétegét egyaránt érdeklik és amelyekben hivatalból kell eljárni,

a felek ügyeit, amelyek főképp az egyesek jog- és érdekkörét érintik, miből folyólag a hatóság rendesen csak az érdekelt felek kérelmére jár el, amely ügyeknek azonban még mindig van bizonyos közérdekű jellegük,

és a magánjogi természetű ügyeket, melyeknek semmi közérdekű vonatkozásuk nincsen. Ezek tehát tulajdonképpen polgári peres ügyek, melyekben a bírászkodás történetesen a közigazgatási hatóság körébe van utalva, talán azért, mert azok egyes közigazgatási ágak keretében merülnek fel, és nem volna célszerű őket a közigazgatási hatóság hatásköréből kivonni. Ezek tehát nem közigazgatási ügyek, mint ahogy az egyes közigazgatási ágakban felmerülő kihágási ügyek, sem közigazgatási, hanem büntetőügyek, dacára annak, hogy az azokban való ítélezés a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

Egy a községi legtöbb adót fizetők névjegyzékébe való fel vagy fel nem vétel körül keletkezett ügy kizárólag közérdekű (közjogi) jellegű.

A védtörvényen alapuló valamely kedvezmény megadása körül felmerülhető ügynek még mindig van némi közérdekű jelentősége, de itt már a magánérdek nyomul előtérbe.

Egy cselédbér iránti követelés tisztán magánjogi természetű polgári peres ügy.

Ez a disztinkció a közigazgatási eljárás alá tartozó ügyek helyes megítélése szempontjából igen szükséges. A köz- és magánjogi ügyeknek biztos határvonallal való elválasztása nem lévén lehetséges, előáll az a helyzet, hogy egyes közigazgatási ügyek felett a polgári bíróságok ítéleznek, viszont magánjogi természetű ügyek a közigazgatási eljárás alá tartoznak. Ezeket a tulajdonképeni közigazgatási ügyektől megkülönböztetni már az eljárás változó természete szempontjából is szükséges, azt megkönnyíteni van hivatva a fentadott hármas felosztás.

A közigazgatási eljárás a polgári pertől úgy cél, mint a cél elérésére irányuló eszközök kezelése tekintetében lényegesen különbözik. Manapság a perjogban a tárgyalási elv uralkodik, melynek folyománya, hogy csak azon ténykörülmenyek jönnek az eljárásnál figyelembe, amelyekre a felek hivatkoztak és amelyeket bizonyítottak. A bíró tehát nem tartozik a per eldöntése és helyes ítékezés szempontjából szükséges anyagot megállapítani, az a felek kötelessége. Az államnak a magánjogok védelmére irányuló feladata itt határt talál a felek magánérdekében, ennél nagyobb érdeke az államnak sem lehet. De még azon törvénykezési rendtartásokban is, amelyekben a nyomozási elv van elfogadva, amelyekben tehát a per irányítása és vezetése kizárólag a bíró feladatát képezi, mint pl. a magyar sommás eljárásban,³⁾ a bíró a per tárgya tekintetében nem rendelkezik. A közigazgatási eljárásban majdnem mindig közjogokról van szó, ezeket óvni az államnak érdekében áll, akár van magánjogi vonatkozásuk, akár nincs, a sérelmet szenvedett közérdeket még a fél akaratára ellen is orvosolni kell. Minden az ügy eldöntésére fontos ténykörülmenyt hivatalból kell tehát megállapítani, ami nem zárja ki, hogy magánfél is felajánlhasson bizonyítékokat. Itt tehát a közigazgatási hatóság a per ura, éppúgy, mint a büntetőbíró a régi inkvizitórius eljárásban a per ura volt, aki magában egyesítette a vádló, védő és bíró tisztét. Itt a közigazgatási hatóság bár bírói funkciót teljesít, egyúttal

³⁾ 1893 : XVIII. t.-c.

a közérdeknek is képviselője. A hatóság nemcsak a per irányítása szempontjából a per ura, hanem a per tárgya feletti rendelkezés szempontjából is, természetesen a törvények és közérdek által megvont korlátok között. Sokban hasonlít a közigazgatási eljárás a peren kívüli eljáráshoz, amelyben a bíróságnak nemcsak az a célja, hogy a feleket jogaikhoz juttassa, hanem főképp az, hogy azon érdekeket, amelyeket a törvény védelmezni rendel, megóvja.

A BIZONYÍTÁS FORRÁSAI A MAGYAR KÖZIGAZGATÁSI JOGBAN.

A magyar közigazgatási eljárás és az annak során alkalmazásba jövő bizonyítékok nincsenek általánosan és egységesen szabályozva. Az egyes közigazgatási ágazatokat szabályozó törvények- és rendeletekben találunk hol szabályokat, hol pedig útmutatásokat, amelyekből való analógia útján megállapíthatjuk a közigazgatási eljárás strukturáját. Segítségül kell vennünk természetesen a gyakorlatot, amely a létező anyagot kiegészíti, formálja és használatra alkalmassá teszi. Sok kérdésre nézve csak a gyakorlat ad útmutatást. A közigazgatási eljárásban, ahol a bizonyító eljárás a per egyéb stádiumaitól oly élesen el sem válik, az érdekeit érvényesíteni akaró fél felajánlja bizonyítékait, anélkül, hogy perrendre hivatkozna, az eljáró hatóság pedig igen sok esetben minden közelebbi tételes szabály nélkül, belátása és az eset körülményeihez mérten állapítja meg a bizonyítékokat. Így fejlődik ki a joggyakorlat. Az alsófokú hatóságok gyakorlata korrektívumát a miniszteriális hatóságok és a közigazgatási bíróság működésében találja, amelyeknek elvi jelentőségű határozatait, illetve döntvényeit a törvények és rendeletek mellett a magyar közigazgatási eljárásban szereplő bizonyítékok igen fontos forrását képezik.⁴⁾

⁴⁾ Az elvi jelentőségű határozatoknak és döntvényeknek a közigazgatási jogi tudomány jogforrási minőségét nem tulajdonít,

Közjogi ügyeket szabályozó törvényeinkben a bizonyítási eszközöket illetőleg mit sem találunk.

A magyar pénzügyi jog körébe vágó törvényeink úgy-eljárási szabályok, mint bizonyítékok tekintetében gazdagabb forrást képeznek.

A közadók kezeléséről szóló 1883 : XLIV. t.-c. az egyes adót kivető bizottságok és felszólamlási bizottságok részére eljárási szabályokat tartalmaz és egyúttal bizonyítási eszközöket jelöl meg, mint szakértők meghallgatása és tanuk hit alatti meghallgatása az illető bíróság által (a felszólamlási eljárásban). Ezen törvényt helyettesítő, bár eddig életbe nem léptetett 1909 : XI. t.-c. a közadók kezeléséről szinte tartalmaz eljárási szabályokat és bizonyítási eszközöket.

A jövedelemadóról szóló 1909. X. t.-c. 37. és következő §-ai az adózó jövedelmének megállapítása végett az adó-kivető bizottságnak részletes eljárási szabályokat ír elő és az annak során alkalmazásba veendő bizonyítékokat is megjelöli.

Azon közigazgatási törvények, amelyek során tisztán magánjogi természetű ügyek merülhetnek fel, hol hiányosabb, hol gazdagabb forrást nyújtanak eljárási szabályok és bizonyítékok tekintetében.

Az 1876 : XIII. t.-c. (cselédtörvény) és annak végrehajtása tárgyában kiadott 23.364/1876. sz. belügyminiszteri rendelet semmiféle eljárási szabályt nem tartalmaz.

Az 1884. XVII. t.-c. (ipartörvény) 176. §-a alapján iparosok és tanoncok, segédek vagy munkások között felmerülő magánjogi természetű vitás kérdések és kártérítési követelésekben eljáró I-ső fokú iparhatóságoknak eljárását a 39.266/1884. sz. kereskedelmi miniszteri rendelet 121—123. §-ai szabályozzák. Utóbbi §. szerint :

»Ha a békítés (122. §.) nem sikerült, a szükséges tárgyalás folyamatba teendő, a tanuk kihallgatandók, hely-

mindazonáltal a közigazgatási jog fejlődése szempontjából nagy értékkel bírnak, mert a közigazgatási hatóságok jogmegismerő tevékenységét befolyásolják. Dr. Kmety Károly, A magyar közigazgatási jog kézikönyve, Budapest 1902. I. kötet. 277. l.

szini szemle rendelendő el, szakértők hallgatandók ki stb.

Mihelyt a hatóság kellően tájékozta magát az ügyről, minden további formáság mellőzésével határozatot hoz és azt a feleknek kívánatukra írásban is kiadja.«

Itt tehát a bizonyító eszközök csak általánosan, mintegy példaszerűen vannak felsorolva, ezen eszközök közelebbi meghatározása és alkalmazásának módja hiányzik.

A mezőgazdasági munkásokról szóló 1898 : II. t.-c. végrehajtása tárgyában kiadott 2000 eln. 1898. sz. földmívelésügyi miniszteri rendelet egy egész kis perrendtartást ad a hatóság kezébe. Ezen rendeletnek eljárási szabályai a gazda és gazdasági cseléd közötti jogviszonyt szabályzó 1907 : XLV. t.-c. 31. §-a értelmében ezen törvény alapján elbírálandó vitás ügyekre is ki vannak terjesztve.

Még egyéb törvények és rendeletek is léteznek, amelyekben bizonyítékokat illetőleg rendelkezéseket találunk, de azok további felsorolásától eltekintek.

A közigazgatási bíróságról szóló 1896. XXVI. t.-c.-ről kell itt még megemlékezni. Ezen törvény a tárgyalási rendszert némiképp magáévá tevő, tulajdonképen azonban a nyomozórendszeren alapuló peres eljárást tartalmaz. Kérdés, hogy ezen eljárás bizonyítóeszközeinek analógiája megvan-e engedve a közigazgatási eljárásban. A m. k. közigazgatási bíróságnak 1897. évi 1203. k. sz.⁵⁾ határozata a felvetett kérdés szempontjából figyelmet érdemel. Ebben a határozatban egy cselédbér iránti ügyben hozott közigazgatási bizottsági határozat elleni panasznak hely adatik és panaszos a követelt cselédbér végkielégítési összeg fizetése alól feltétlenül (?) felmentetik. Idevonatkozó indokok : V. Lidiának azon előadása, hogy neki panaszos B. Antal a kiérdemelt cselédbér végkielégítéséül 500 forintot kötelezett volna, a panaszos tagadásával szemben igazolva éppen semmivel sem lett s miután az eskü általi bizonyításnak csak ott van helye, hol ezt a törvény kifejezetten rendeli, cselédügyben pedig az 1876. évi XIII. t.-c. az eskü általi bizonyít-

⁵⁾ Belügyi Közlöny 1898. évfolyam, 7. sz., 167. l.

tásról említést sem tesz, de az 1896. évi XXVI. t.-c. 117. §-a az eskü általi bizonyítást közigazgatási bírósági eljárásban egyenesen kizárja. V. Lidia e követelésre nézve bizonyítékokkal nem bírván, ezen alapon követelt 500 forint végkielégítési összeg fizetési kötelezettsége alól panaszost feltétlenül (?) felmenteni kellett.

Ez az indokolás talán nem egészen helyes. Mert hisz a szóban forgó eskü általi bizonyítás nem a közigazgatási bíróság által, hanem az I-ső fokú közigazgatósági hatóság által alkalmaztatott, egészen fölösleges tehát annak a kijelentése, hogy az eskü általi bizonyítás a közigazgatási bírósági eljárásban ki van zárva, úgyis tudjuk, hogy ily bizonyítást a közigazgatási bíróság nem fog alkalmazni, másrészt meg elképzelhető, hogy a közigazgatási bíróság, az írásbeli tárgyalás során az alsófokú hatóság által megállapított bizonyítékot elfogad, jóllehet annak alkalmazásának módja különbözik a közigazgatási bíróság bizonyítóeszközeinek alkalmazása módjától. Teljesen elegendő tehát itt az az érv, hogy az 1876 : XIII. t.-c. az eskü általi bizonyításról nem tesz említést, ezzel az esküre való bocsátás meg nem engedett volta világosan el van döntve, és még annak a megjegyzése sem szükséges, hogy az eskü általi bizonyításnak csak ott van helye, hol ezt a törvény világosan rendeli, mert oly közigazgatási törvényt, amely a fél esküjét megengedné, nem is ismerünk. Ezen határozatot tehát úgy kell értelmeznünk, hogy cselédügyben a fél esküje nincs megengedve, mert a bizonyításnak ezen módja sem a közigazgatási, sem a közigazgatási bírósági eljárásban nincs megengedve. De még ezen értelmezés mellett sem szabad ezen határozatból azon konkluziót vonni, hogy a közigazgatási bíróság részére előírt összes bizonyítóeszközök analógiája a közigazgatási eljárásban meg van engedve. Nem a közigazgatási bírósági pernek a közigazgatási eljárástól való lényeges különbözősége zárja ki ezen analógiát, hanem az 1896 : XXVI. t.-c. 114. §-a, mely szerint :

»Amennyiben a törvény, rendelet mást nem rendel, a tanuskodási képesség, a tanuk kifogásolása, kihallgatása és

megeskütése, a tanuskodás megtagadása, a tanuk járandósága tekintetében a sommás eljárástól szóló 1893 : XVIII. t.-c. 82—93. §-ai, a helyszíni szemle elrendelésénél és fogantatásánál pedig az idézett törvény 94. §-a szolgálnak — a közigazgatási bírói eljárás természetéből folyó eltérésekkel — szabályul.«

Már pedig, hogy ezen törvény (1893 : XVIII.) rendelkezéseinek és bizonyítóeszközeinek a közigazgatási eljárásban analógia útján való alkalmazása csak a legritkább esetekben van megengedve, azt alábbiakból fogjuk látni. A hivatkozott §-ban meg nem említett bizonyítóeszközök analógiáját azonban megengedettnek tekinthetjük.

A 6560/1893.⁶⁾ sz. belügyminiszteri határozat kimondja, hogy a községi előjáró ellen megindított fegyelmi tárgyalásra megidézett tanu első ízben meg nem jelenése miatt nem büntethető, de a törvényes jogkövetkezmények terhe alatt újból idézendő,

»mert az 1886 : XXII. t.-c. 92. §-a a megjelenni vagy vallani nem akaró tanuk ellenében az 1868 : LIV. t.-c. 204., 206. és 242. §-okban foglalt alapelveket rendeli irányadókul, ezeket fogadta el a tárgyavágólag alkotott, a tanukról és kiveendő esküről szóló 37.690/1886. sz. belügyminiszteri rendelet. Az igazságügyminiszter úr kijelentése szerint az 1868. LIV. t.-c. 206. §-ának idevágó hasonlóan szövegezett rendelkezését a bíróságok gyakorlatukban szintúgy alkalmazzák, hogy a meg nem jelenő tanu birság terhe alatt újból idézendő, tehát birság csak ismételt igazolatlan elmaradás esetén szabható ki.«

Ezen rendeletből az vehető ki, hogy az abban megjelölt esetben a polgári perrendtartás analógiája meg van engedve. Kétségtelen, hogy ezen határozat indokát abban leli, hogy már az 1886 : XXII. t.-c. 92. §-a írja elő az 1868 : LIV. t.-c. 204., 206. és 242. §-ainak alkalmazását, miért is kell, hogy az idevonatkozólag támadt vitás ügyekben a polgári perrend-

⁶⁾ »Közigazgatási Elvi Határozatok Egyetemes Gyűjteménye«, Budapest 1895. I. kötet, 449. l.

tartás alkalmazása során a polgári bíróságnál alakult joggyakorlat fogadtassék el.

A 30.000/1889 7) belügyminiszteri rendelet kimondja, hogy a konok perlekedők ellen az 1886 : XXII. t.-c. 86. §-ában említett pénzbírság a kir. bíróság előtt indított perekben és csak a kir. bíróság által alkalmazhatók ; közigazgatási hatóság előtt ily címen pénzbírságot alkalmazni nem lehet. Ebből az elvi jelentőségű határozatból az állapítható meg, hogy a polgári perrendtartás analógiája nincs megengedve. Hogy fogunk már most ebben a kérdésben eligazodni ? Latba esik itt a közigazgatási eljárásnak a polgári pertől alapvető elemeiben való különbözősége, amely sokszor egyenesen kizárja ezen analógiát. Ezen kérdésnek helyes megoldását annak az elvnek elfogadása képezi, hogy a polgári perrendtartás analógiája csak ott van megengedve, ahol azt törvény vagy rendelet megengedi. Kivételt képeznek a polgári törvénykezési rendtartásnak az okiratokra 8) vonatkozó rendelkezései, amint azt vonatkozó fejezetben látni fogjuk.

A kisebb polgári peres ügyekbeni eljárásról szóló 1877. évi XXII. t.-c. analógiája, a sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. t.-c. meghozataláig a közigazgatás előtti eljárásban ugyanazon feltételek mellett volt megengedettnak tekinthető, mint a polgári perrendtartás analógiája.

Még az a kérdés merül itt fel, hogy meg van-e engedve a közigazgatási eljárásban a bűnvádi perrendtartás analógiája. Erre a kérdésre minden különösebb indokolás nél-

7) K. E. H. E. Gy. I. kötet, 326. l.

8) A 2000. eln. 1898. sz. földmiv. min. rend. 102. §-a szerint : »a közokirat bizonyítóereje a fennálló törvények szerint ítélandó meg«. Ezen rendelet többször lesz hivatkozva, mint egyedüli jogforrás, amelyben a bizonyítás kérdése rendszeresen és egységesen szabályozva van. Ezen rendeletből, amely sok tekintetben a sommás eljárás kópiája, nem nyerhetjük azonban a közigazgatási eljárásban szereplő bizonyítékok általános és tiszta képét, mert az magánjogi természetű vitás ügyekbeni eljárást szabályoz, alkalmazásának köre korlátozott, különben is újabb keletű és így a közigazgatási hatóságoknak egyéb vitás ügyekbeni eljárására nagyobb befolyással nem bírhat.

kül nemleges feleletet adhatunk, tekintve a bűnvádi pernek a közigazgatási eljárástól való lényeges különbözőségét. Dr. Back Ottó az osztrák közigazgatási eljárásban szereplő bizonyítékokról írt munkájában azon tételt állítja fel, hogy a közigazgatási hatóságnak a közigazgatási eljárásban a bizonyítékok megállapítása érdekében több joga harmadik személyek irányában nincs mint, a büntetőbíróknak.⁹⁾

A magyar közigazgatási jog művelői közigazgatási perrendről is szoktak megemlékezni, értvén ez alatt azon szabályok összességét, melyek a közigazgatási jogvitáknak a közigazgatási bíróság elé vitelét, peressétételét, a közigazgatási per folyamatát, a bíróság és peres felek perbeli cselekményeit és jogkövetkezményeit szabályozzák.¹⁰⁾

Kétségtelen, hogy ilyen értelemben van közigazgatási perrendünk, de annak alkalmazási köre csak éppen a közigazgatási bíróság előtti eljárásra vonatkozhatik, miért is helyesebb volna közigazgatási bírósági perrendről beszélni. A közigazgatás általános fogalom, miért is a »közigazgatási perrend« elnevezés azon hitet keltheti, hogy van egy általános peres eljárásunk, amely a közigazgatási ügyekbeni eljárást az összes közigazgatási hatóságokra kiterjedő érvénnyel egységesen szabályozza. Ily eljárási szabályzatunk azonban tényleg nincs.

A BIZONYÍTÁS FOGALMA, TÁRGYA ÉS ESZKÖZEI.

Bizonyító eljárás alatt a közigazgatási eljárásban a közigazgatási hatóságoknak azon tevékenységét értjük, amely által azon tényeknek és körülményeknek tudomására jutnak, amelyeket a döntés alapjául tesznek.¹¹⁾

A közigazgatási eljárás során a bizonyítás túlnyomólag

⁹⁾ Dr. Back Ottó, Der Beweis im österreichischen Administrativ-Verfahren, Wien 1908. 9. l.

¹⁰⁾ Dr. Kmety Károly i. m. 278. l.

¹¹⁾ Dr. Tezner Frigyes i. m. 140. l.

egyoldalú cselekedet. A bizonyítás felvételét a közigazgatási hatóság mindig hivatalból rendeli el, vagyis ha valamely bizonyíték beszerzését az ügy elbírálására nézve fontosnak tartja, úgy azt hivatalból fogja eszközölni. A félnek bizonyítékmegajánló joga természetesen sértetlenül fennáll, azzal a közigazgatósági hatóságnak feladata lényegesen előmozdítatik. A polgári perben ¹²⁾ a bizonyítás kétoldalú cselekedet, amely a peres félnek és bíróságnak kölcsönös közreműködéséből alakul, előfordulhat azonban ott is, hogy a bíróság hivatalból rendeli el a bizonyítást.

A bizonyítási eljárásnak fentadott fogalom meghatározásából következik, hogy az mindig egy konkrét eset fennforgását tételezi fel, azon közigazgatási tevékenység, amely konkrét esetre való vonatkozás nélkül fejtetik ki, mint pl. a népszámlálás helyes keresztülvitelét célzó tevékenység, nem tartozik ide.

A polgári perben a bizonyítás tárgyát az ellenfél által tagadott tényállítások képezik; a közigazgatási eljárásban ellenben a bizonyítás tárgyát azon ténykörülmenyek és viszonyok képezik, amelyeket a közigazgatási hatóság az ügy eldöntésére nézve fontosnak tart. Itt tehát főképp nem az esetleg tagadott tényállítások esnek latba, hanem az összes relevans ténykörülmenyek, tekintet nélkül arra, hogy tagadtnak-e vagy nem. A közigazgatási eljárásban a beismerésnek és elismerésnek nincs az a joghatálya, mint a polgári peres eljárásban. Az 1868 : LIV. t.-c. 158. §-a értelmében minden ténybeli állítás valóznak tartatik, melyet a fél vagy képviselője a per folyamában nyilván beismer; a sommás eljárásról szóló 1893 : XVIII. t.-c. 58. §-a szerint a per folyamán beismerett tényállások nem tartatnak valóknak, hanem nem szorulnak bizonyításra. A perjogi hatályt tekintve, e két tétel fedi egymást, vagyis a beismerésnek feltétlenül per-

¹²⁾ Dr. Gaár Vilmos, »A bizonyítás a polgári perben« (Budapest, 1907. 9. 1.) című munkájában a bizonyítás következő definícióját adja: A bizonyítás alatt azt a tevékenységet értjük, amelynek célja a bíróságban meggyőződést kelteni a perben kétségessé vált tényállítások valósága felől.

döntő hatása van. Nem úgy a közigazgatási eljárásban. Itt a beismerés nem dönti el a vitás ügyet, a hatóságnak hivatalból kell az anyagi igazságot kideríteni. A közigazgatási eljárás természetéből következik ez. Ahol közjogokról van szó, ott a bizonyítás terjedelmét a közjogot védő hatóság állapítja meg, miért is a beismerés nem dönti el feltétlenül a vitás ügyet és általa az nem vonatik ki a hatóság elbírálása alól.

A bizonyítás célja az, hogy a közigazgatási hatóság az általa fontosaknak ítélt tények és körülményekről helyes meggyőződést szerezzen. Bizonyíték lehet mindaz, ami ezen helyes meggyőződést keltheti. A közigazgatási eljárásban a következő bizonyító eszközök szerepelnek: helyszíni szemle, szakértő, okirat, kereskedelmi könyvek, tanuk, fél vallomása. Ezen bizonyító eszközök azonban magukban nem elegendők, hogy a helyes meggyőződést előidézzék, hogy ezen eredmény bekövetkezzék, szükséges, hogy a bizonyítóeszközök valamely ténykörülményre alkalmaztassanak. A helyszíni szemle csak úgy fog észleletet kelteni valakiben, ha valamely tárgy tényleg helyszíni szemle alá vonatik. Azon okok, melyek ezen meggyőződést, észlelést előidéznek, neveztetnek bizonyító okoknak.¹³⁾

Megkülönböztetjük még a közvetlen és közvetett bizonyítékokat, a szerint, amint a hatóságnak közvetlenül mód-

¹³⁾ Ezen kifejezéssel bizonyító-ok forrásainkban is találkozunk. A munkaadók és mezőgazdasági munkások közötti jogviszonyt szabályozó 2000. eln. 1898. sz. földművelésügyi miniszteri rendelet 97. §-a szerint:

»A hatóság a jelen rendeletben megállapított bizonyítási szabályok megtartása mellett valamely tényállításnak valóságát vagy valótlanságát, a tárgyalás és a bizonyítás egész tartamának szorgos méltatása alapján ítéli meg. Az okok, amelyek a hatóság meggyőződését előidézték, úgyszintén amelyek miatt a hatóság valamely bizonyítást elégtelennek tartott, vagy a fél ajánlotta bizonyítást mellőzte, az ítéletben tüzetesen előadandók.« Ezen §. utolsó mondata a sommás eljárásról szóló 1893. XVIII. t.-c. 64. §-ának első bekezdése utolsó mondatával a »hatóság« szó kivételével szóról-szóra megegyez.

jában áll az ügydöntő ténykörményekről meggyőződést szereznie, vagy saját észlelete alapján, vagy mások, pl. a tanuk közvetlen észleletén alapuló vallomása alapján és a szerint, amint ily körülményekről való közvetlen észlelet nem szerezhető, amidőn is tények összevetéséből és adatok összehangzásából áll elő a bizonyíték.

Köztudomás. Azon ténykörmények, amelyek köztudomás tárgyát képezik, nem szorulnak bizonyításra. Hogy valamely tény köztudomású legyen, ahhoz szükséges, hogy a köztudatba általánosan átment légyen. Természetesen a köztudomásnak terjedelme úgy térségi, mint társadalmi körök szempontjából korlátolt, mert ami egy községben köztudomás tárgyát képezi, nem fog megyei köztudomást képezni, és ami egy bizonyos életpályán működők előtt köztudomású, még korántsem az más pályán működők előtt. Hogy manapság a sebészetben az asepticus szerek a legalkalmasabbak, az orvosok előtt köztudomású dolog, de mérnökök előtt már nem. A német jogtudósok világraszóló, országos, kerületi és községi köztudomást különböztetnek meg. Mindenesetre lehet az 1909. évi messinai földrengést bizonyos társadalmi körökre nézve világgöztudomás tárgyának tekinteni. Ezen megkülönböztetésnek azonban a gyakorlati életben nagyobb jelentőséget tulajdonítani nem lehet. A köztudomást abban a térségi és társadalmi körben, amelyben közhírré vált, nem kell bizonyítani. Előfordulhat, hogy bizonyos körben köztudomást képező tény a hatóság előtt igazolandó, amidőn is az azt cselekvő tanuk nem szorosán vett egyéni észleletet fognak deponálni, hanem száz meg száz más tanu által megismételhető vallomást. Az ily tanukat emlékezési tanuknak (*Gedenkmänner*)¹⁴⁾ nevezik, a közigazgatási eljárásban igen gyakran szerepelnek. Ha pl. arról van szó, hogy egy út valamely községben emberemlékezet óta közhasználat tárgyát képezte-e vagy nem, akkor ily emlékezési tanuk meghallgatása válik szükségessé.

Hivatalos tudomás. Azon tények, amelyek hivatalos

¹⁴⁾ Dr. Back Ottó i. m. 12. l.

tudomás tárgyát képezhetik, a közigazgatási eljárásban nem bizonyítandók. Következik ez a közigazgatási eljárás természetéből, amely az összes lényeges ténykörülmények megállapítását a hatóság hivatalos kötelességévé teszi. A hivatalos tudomás a közigazgatási hatóságok által vezetett nyilvántartások betekintése útján is előállhat, amely esetben szinte teljes bizonyítóerővel bír. Az állításkötelezettség körül felmerülő kérdéseknél minden egyéb bizonyítást szükségtelenné tesz az állítási lajstrom megtekintése útján előálló hivatalos tudomás. Más ügyek tárgyalásánál szerzett észlelések is képezik a hivatalos tudomás tárgyát és azokat is tartozik az eljáró hatóság felhasználni. A hivatalos tudomás terjedelmét illetőleg általános szabályul szolgál az, hogy a közigazgatási eljárásban mindaz, amiről hivatalosan tudomást lehet szerezni, az eljárás során fel kell használni. A polgári bíróságok nem tartoznak hivatalos tudomást szerezni arról, hogy az előttük lefolyt másik perben minő tények merültek fel.¹⁵⁾

Magántudomás. A hivatalos tudomásnak ellentéte a magántudomás, vagyis azon tudomás, melyhez a tisztviselő magánúton jutott. A bíróságoknál a magántudomás felhasználása nincs megengedve, ami már abból is következik, hogy a bíró nem saját személyében, hanem a bíróság nevében ítélezik, a bíróságnak pedig mint olyannak magántudomása nem lehet. A közigazgatásnál azonban a legtöbb instancia az első személyben ítélezik, itt tehát a magántudomás felhasználása, ha az tárgyilag megállapított, meg van engedve, de az esetben az a hivatalos tudomástól már miben sem különbözik.

A köztudomás-, hivatalos tudomás- és magántudomásról, amelyek a közigazgatási eljárásban kétségtelenül nagy szerepet játszanak, törvényeinkben és rendeleteinkben keveset találunk.¹⁶⁾

¹⁵⁾ Gottl, Jogesetgyűjtemény VI. 1392. 1901. jún. 27. I. G. 244.

¹⁶⁾ A már hivatkozott 2000. eln. 1898. sz. a. kiadott földművelésügyi miniszteri rendelet 95. §-a szerint: »A hatóság előtt ismeretes tényeket bizonyítani nem szükséges«.

Fent előadottak a perjogi tudomány vonatkozó szabályainak felhasználásán alapszanak, de azok a közigazgatási eljárás sajátos természetéhez alkalmaztattak.

A HIVATALBÓL VALÓ ELJÁRÁS SZABÁLYA A KÖZIGAZGATÁSI ELJÁRÁSBAN ÉS A BIZO- NYÍTÁSI TEHER.

A közigazgatási eljárásban, mint már említve volt, nem a tárgyalási elv uralkodik, vagyis nemcsak azon tények és körülmények jönnek figyelembe, amelyekre a felek hivatkoztak, hanem az összes relevans körülményeket hivatalból kell megállapítani. Ez az általános szabály. Ily általánosan ki-
mondva nem találjuk ugyan forrásainkban, de egyes törvények alkalmazása során felmerült vitás kérdésekben hozott elvi jelentőségű határozatokban ki van fejezve.

Az 1875. évi 75. sz. belügyminiszteri határozat szerint : 17)

»Az 1874. XXXIII. t.-c. 29. és 36. §-aihoz képest az, kit a törvény választói jogosultsággal ruház fel, hivatalból lévén a választók névjegyzékébe felveendő, ennélfogva a felvétel ellen metalán fennforgó akadályok is hivatalból lévén ki-nyomozandók — felszólalót törvény szerint nem lehet arra kötelezni, hogy honpolgári minőségét és életkorát igazolja.«

Az 1875. évi 173. sz. belügyminiszteri határozat szerint : 18)

»Az 1874. XXXIII. t.-c. 41. §-ához képest a központi választmánynak feladata lévén az összeírási küldöttségek által készített névjegyzéket vizsgálat alá venni — jogában áll, amennyiben oly egyének vétettek fel, kik választói joggal törvény szerint nem bírnak, azokat hivatalból is kitörölni.«

Az illetőségi ügyeknek gyorsabb lebonyolítását elrendelő 10.434/I. b./904. B. M. sz. körrendelet bevezetésében következőket mondja :

17) E. H. E. Gy. I. 37. l.

18) A hiv. mű I. 39. l.

»Az illetőség tárgyalása az eljárást kezdeményező törvényhatóság által minden irányban egyszerre indítandó meg, vagyis az illetőség megállapításához szükséges adatok kiderítése iránt az intézkedések nem egyenkint s egymást követőleg, hanem együttesen és egyszerre teendők meg.«

Az illetőségi ügyek oly közjogi természetű vitás ügyek, amelyeknek erős magánérdekű vonatkozásuk van, legtöbbször magánfél kérésére indíttatnak meg, felderítésükhöz a magánfél tevékenysége is szükséges, mégis az ügy felderítésére fontos adatokat minden irányban hivatalból kell megállapítani.

Kétségtelen, hogy a közigazgatási eljárásban a hivatalból való eljárás szabálya a bizonyítási teher kérdését is befolyásolja és azt eredményezi, hogy itt oly szabályokkal találkozunk, melyek a törvénykezési rendtartás vonatkozó szabályaitól lényegesen eltérnek. Az 1868. LIV. t.-c. 152. §-a, melyet az 1893. XVIII. t.-c. 64. §-a hatályaiban fenntart, a bizonyítási teher szabályát állítja fel, vagyis minden ténybeli állítás bebizonyítandó, melyre az egyik vagy másik fél jogát vagy kifogását alapítja. Az ily módon előálló anyag fog az ítélet alapjául szolgálni, midőn is megtörténhetik az, hogy az csak alaki igazságot tartalmaz, azért beszélhetünk alaki bizonyításról és alaki bizonyítási teherről, amely nem egyéb, mint az anyagi bizonyítási tehernek megfelelő perrendszerű intézményekben való külső kifejezése. Az anyagi bizonyítási teher kérdése az anyagi jog körébe vág és akkor áll elő, ha arról van szó, hogy melyik félnek essék terhére azon körülmény, hogy valamely az ügy eldöntésére fontos körülmény a perben bizonyítható nem volt.

Kérdés már most az, hogy a közigazgatási eljárásban találkozunk-e az alaki bizonyítási teherrel. A közigazgatási eljárás természetével, amely az alaki igazsággal nem elégszik meg és a bizonyítást nem a felek önkénye, hanem hivatalból eszközli, az ily alaki bizonyítási teher össze nem egyeztethető. A közigazgatási vitás ügyek legtöbbször közjogi természetűek, miért is azok felett, ha felek is állanak egymással szemben, a rendelkezési jog nem a feleket, hanem a közjogokat

őrizni hivatott hatóságot illeti meg, amely úgy a per tárgyának, mint a pernek magának ura. Ezen általános szabály alól azonban kivételek vannak. Egyes törvényeinkben és rendeleteinkben az alaki bizonyítási teherrel tényleg találkozunk. Ha valaki egy kedvezményt óhajt a maga számára igénybe venni, úgy neki kell igazolni a kedvezmény megadásának feltételeit, vagy legalább a hatóságnak eziránybani tevékenységét támogatni, mert ha azokat megállapítani nem sikerült, úgy az annak folytán előálló hátrány őt fogja sújtani. Igen nehéz megállapítani azon határt, amely a hivatali ténymegállapítások körét az alaki bizonyítási teher körétől elválasztja. Kétségtelen, hogy az utóbbi kisebb terjedelmű. Nézzük törvényeinket.

A törvényhatóságokról szóló 1886 : XXI. t.-c. 26. §-ában szerepelnek azok, akiknek összes állami adójuk kétszeresen számíttatik. A 27. §. szerint :

»Azok, akik a 26. §. kedvezményét igénybe venni kívánják, az ülések tartama alatt az igazoló választmány előtt szóval vagy írásban minden évben jelentkezni és jogosultságukat igazolni kötelesek. Aki nem jelentkezett, vagy jogosultságát igazolni nem tudja, az adó kétszeres beszámításának kedvezményétől azon egy alkalomra eszik.«

Ezen §-ban úgy az alaki, mint az anyagi bizonyítási teher igen határozottan ki van fejezve, mert azon kérdés körül, hogy valaki a 26. § kedvezményét igénybe akarja venni, a hatóságnak hivatalból semmiféle megállapításokat nem kell eszközölnie, és amennyiben igénylő a megjelenést, illetve igazolást elmulasztja, az ebből háramló hátrány őt terheli. Itt tehát közjogról van szó, mégis úgy az alaki, mint az anyagi bizonyítási teher kizárólag a felet illeti.

A véderőről szóló 1889 : VI. t.-c. 34. §-a alapján kedvezményben részesülők tartoznak a V. T. U. 59. §-a értelmében kedvezményük fennállását minden év januárban igazolni, amennyiben azt nem teszik hiv. §. 3. pontja b) bekezdése értelmében :

»ha az igazolványok a járástisztviselőtől kapott felszólítás dacára, annak kézbesítésétől számított négy hét

alatt, a kézbesítés napját be nem számítva, elegendő mentesség nélkül be nem nyújtatnak, a kedvezmény megszűnik».

Az alaki bizonyítási teher ezen §-ban is kifejezésre jut.

Adótörvényeinkben is találkozunk az alaki bizonyítási teherrel. A közadók kezeléséről szóló 1883: XLIV. t.-c. 25. §. b) pontja szerint :

»Azon esetekben, midőn a bevallás adatai oly hiányosak, hogy tárgyalás alapjául nem szolgálhatnak (az adókiivető bizottságnak jogában áll) az illető adózókat bevételeiknek és kiadásaiknak részletezésére kötelezni, vagy azokat, kik üzleti könyveket vezetnek, üzletük 3 évi nyereségi és veszteségi mérlegének a kiivető bizottság titoktartásra kötelezendő két tagjával leendő közlésére felhívni.

Ha az adóköteles a felhívás kézbesítésétől számított három nap alatt a tőle bekívánt részletezést be nem adja, vagy fentebb említett mérlegét az avégett hozzá az adókiivető bizottság által intézett meghagyásban kitűzött határidőig nem közli, az adóösszeg a kir. adófelügyelőnek (helyettesének) meghallgatása után és a rendelkezésre álló egyéb adatok alapján az adókiivető bizottság által állapították meg.« (Ezen törvény 1911. január 1-én hatályát veszítette, helyébe fog lépni az 1909: XI. t.-c.)

A jövedelemadóról szóló 1909. X. t.-c. 44. §. 2. és 4. pontja szerint az adókiivető bizottság :

»adózótól írásban is feleletet követelhet, szintúgy nyereség« és veszteségszámlát«.

»bizonyos esetekben könyvvizsgálatot elrendelhet«.

Fentidézett törvényhelyek az alaki bizonyítási terhet tartalmazzák, mert bár a hatóság hivatalból is meg fogja állapítani az adó kivetésére szükséges adatokat, amellet a felet is kötelezi bizonyítékai bemutatására, melyek a hatósági megállapításokkal szemben mint ellenbizonyítékok fognak szerepelni és azokat meg is dönthetik. Amennyiben pedig fél nem tudná, vagy nem akarná bizonyító eszközeit bemutatni, úgy az abból előálló hátrány felet fogja érni, tehát a felet az anyagi bizonyítási teher is terheli.

A közigazgatási bíróság előtti eljárásban a bíróság a

féllel szemben szinte mint fél jelentkezik, olyan viszony áll tehát itt elő, amely nagyban megközelíti a polgári bíróságok előtti perviszonyt. Ennek következménye az volna, hogy a közigazgatási bírósági eljárásban az alaki bizonyítási tehernek nagy szerep jut. A közigazgatási bíróságról szóló 1896. évi XXVI. t.-c. nem állítja fel azonban az alaki bizonyítási terhet. A 129. §. első bekezdése szerint:

»A szóbeli tárgyaláson mindenekelőtt a panaszló terjeszti elő a tényállást és bizonyítékokat; egyúttal megjelöli az igénye támogatására szolgáló jogalapot és kérését kifejezi.«

Ugyanazon §. 5-ik bekezdése szerint:

»A bíróságnak köteleességében áll a tényállás teljes tisztázására minden lehetőet elkövetni.«

Panaszló tehát előterjeszti a tárgyaláson bizonyítékait, de nincs arra imperative kötelezve, sőt a bíróság tartozik a rendelkezésre álló összes eszközök segítségével a tényállást kideríteni. Bizonyos, hogy minden panaszló igyekezni fog tőle telhetőleg bizonyítékokat felajánlani, de amennyiben erre képes nem volna, ez nem von szükségkép joghátrányt maga után, mert még mindig előállhat az az eset, hogy azok hivatalból fognak megállapíttatni. Alaki bizonyítási terhet tehát a közigazgatási bíróságról szóló törvény nem állít fel. Ezzel szemben tudjuk, hogy egyes törvényeink az alaki bizonyítási terhet tartalmazzák. Kérdés már most, hogy a közigazgatási bírósági eljárás során a bizonyítékoknak hivatalból való felvétele túlterjeszkedhet-e azon korlátokon, amelyeket egyes törvényeink és rendeleteink a nyomozási elv rovására, az alaki bizonyítási tehernek megállapításával felállítanak. Ezen kérdést úgy fogjuk helyesen megoldani, ha azt állítjuk, hogy a törvényeinkben lefektetett bizonyítási elveket a közigazgatási bíróság is tartozik figyelembe venni, így tehát a fent hivatkozott §-ban oly élesen kifejezett nyomozási elv némiképp korlátozva van. De ez nem anomália, mert hisz a közigazgatási bíróság a jogot abban a szellemben tartozik megismerni, melyet törvényeink tartalmaznak, ítéletét úgysis legtöbb esetben a közigazgatási hatóságok által megállapított tényállás is bizonyítékok alapján fogja kimondani.

A BIZONYÍTÁS FELVÉTELE.

A bizonyítás felvétele alatt a hatóságnak azon tevékenységét értjük, amelylyel a szükségesnek mutakozó bizonyító eszközöket adott esetben megfelelően alkalmazza. A bizonyítékok a közigazgatási eljárásban hivatalból állapítandók meg, ami a hivatalból való eljárás szabályából okszerűen következik. De félnek is jogában, sőt bizonyos esetekben kötelességében áll bizonyítékokat felajánlani, amidőn is a hatóság határoz afelett, vajjon ezen bizonyítékok felvételét elrendeli-e. A félnek esetleg oly bizonyítékok állhatnak rendelkezésére, amelyekről a hatóság nem tudhat, miért is ezeket a hatóság lehetőleg figyelembe fogja venni, nehogy felbezés esetén a fél bizonyítékainak figyelmen kívül hagyása az eljárás megsemmisítését vonja maga után. Ha azonban a felajánlott bizonyítékokat a hatóság alkalmazni nem akarja, úgy idevonatkozólag határozatot hozni, azt indokolni és a féllel közölni tartozik, hogy félnek módjában álljon esetleg újabb bizonyítékokat bejelenteni.

A közigazgatási bíróságnak 1909. évi 3554. sz. határozata szerint :¹⁹⁾

»A kérdés érdemében hozott közigazgatási határozatok, illetőleg az azokban foglalt rendelkezések mindig megokolandók és az érdekelt felek a határozatok ellen irányuló jogorvoslat megokolásának lehetőségétől el nem zárhatók.«

A hatóságnak a bizonyítékok megállapítása körüli tevékenysége nincs határokhoz kötve, belátása és a célszerűség szerint fogja azt eszközölni. A bizonyítás felvétele azonban mindig úgy fog jelentkezni, mint hivatalos kötelesség, s nem pedig mint a felajánlott bizonyítékok folyománya.²⁰⁾

Ahol a törvény a bizonyítás felvételének bizonyos módját előírja, ott azt be kell tartani. Az 1884 : XVII. t.-c. (ipar-törvény) a telepengedélyes ipartelepekre vonatkozólag elő-

¹⁹⁾ Magyar Közigazgatás 1910. évfolyam, 4. sz.

²⁰⁾ Dr. Back Ottó, i. m., 31. l.

írja a helyszíni tárgyalást. Ezen törvény 28. §-a szerint a helyszíni tárgyaláson »minden irányadó körülmény megvizsgálendő«; a 30 §. szerint:

»Az eljáró iparhatóság a felek kifogásain kívül hivatalból azt is tartozik megvizsgálni, vajjon a tervezett telep által nem fog-e a közönségre nézve jelentékenyebb háborgatás, kár vagy veszély előidézteni és vajjon megfelel-e az a fennálló tűzrendőri és egészségügyi szabályoknak.«

A közigazgatási eljárásban a bizonyítékok felvétele elrendelésének különös szabályai nincsenek. Itt azokat a perstádiumokat, amelyek a polgári perben léteznek, úgy sem lehet találni. Bizonyos korlátokhoz azonban a hatóság mégis kötve van. A félnek a bizonyítás felvételénél való jelenlétere mód kell hogy adassék, vagyis kell hogy a tárgy megjelölése mellett megidéztessek, aminek hiánya az eljárás megsemmisítését vonhatja maga után.

A m. kir. földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter 35.815/1888. sz. határozata szerint: ²¹⁾

»Az ipartörvény 176. §-a alapján folyamatba tett eljárás hivatalból megsemmisíthető, ha a tárgyalás a fél törvényes képviselőjének mellőzésével ejtetett meg, vagy ha az eljáró hatóság a panaszos kérelmén túlterjeszkedett.«

A 2000. eln. 1898. sz. földművelésügyi miniszteri rendelet 99., 100. és 101. §-ai is tartalmazznak idevonatkozó szabályokat.

99. §.

»A bizonyítást, amennyiben megkeresés szüksége nem forog fenn, az eljáró hatóság a szóbeli tárgyalás folyamán veszi fel.

100. §.

Ha a bizonyítás felvételének elrendelése következtében a tárgyalás elhalasztása válik szükségessé, a hatóság újabb tárgyalási határnapot tűz ki.

²¹⁾ E. H. E. Gy. Budapest 1895. II. 622.

Ha a bizonyítás felvétele megkeresett hatóság által történik, a hatóság a tárgyalás folytatására a határnapot a bizonyításfelvétel befejezése után tüzi ki és arra a feleket hivatalból megidézi.

101. §.

A felek a bizonyítás felvételénél az esetben is jelen lehetnek, ha az a megkeresett hatóság előtt történik. Evégből a megkeresett hatóság a feleket a kitűzött határnapról értesíteni tartozik.

A bizonyítás felvétele a kellően értesített felek távollétében is a lehetőség szerint fogantatosítandó.

Hivatkozott rendelet 132. §-a előírja még, hogy a hatóságnak a bizonyítás felvételére vonatkozó határozatai ellen külön jogorvoslatnak nincsen helye.

A félnek a bizonyítékok felvételénél való szerepe a bizonyítékok fajai szerint különbözik. Azokra a bizonyítékokra, amelyek a hatóság tevékenysége útján keletkeznek, mint pl. a helyszíni szemle, a félnek is lesz befolyása; ellenben az okiratnál, ahol annak felmutatása által a bizonyítás felvétele bevezetetté vált anélkül, hogy valami különös hatósági tevékenység igényeltetnék, a félnek mi szerep sem juthat.

A BIZONYÍTÉKOK MÉRLEGELÉSE.

A bizonyításfelvétel befejezése után a hatóságnak mérlegelnie kell, hogy a produkált bizonyítékokat hogyan használja fel az ügy eldöntésénél. Ha ezen tevékenységében bizonyos szabályokat kell szem előtt tartania, amelyek előírják, hogy mily feltételek mellett bír a bizonyítóeszköz kötelező bizonyítóerővel, akkor azt kötött bizonyítási rendszernek nevezzük; ha ellenben szabadon mérlegelheti a bizonyítékokat, tehát el nem vontan, hanem a tárgyalás és bizonyítás összes anyagának mérlegelése és egymásraveztetése útján, akkor a szabad bizonyítási rendszerrel állunk szemben. A modern törvénykezési rendtartásokban a szabad

bizonyítási rendszer van elfogadva. A sommás eljárásról szóló 1893. XVIII. t.-c. is ezen alapon áll. A magyar közigazgatási eljárásban úgy az eljárási szabályok, mint a bizonyító eszközök és azok felvételét illetőleg nincsenek általános szabályok, a hatóság ezen ténykedéseiben egy többé-kevésbé ingadozó joggyakorlatot követ. A magyar közigazgatási eljárásban továbbá azon bizonyítóeszközök közül, amelyek még a szabad bizonyítási rendszert elfogadó perrendtartásokban is teljes bizonyítékot képeznek, a főeskü egyáltalán nem, a teljes bizonyítékot képező okirat csak bizonyos esetekben szerepel. Mindezekből következik, hogy a közigazgatási hatóság a bizonyítékok mérlegelésében sincsen szabályokhoz kötve, nem tartozik a bizonyítékokat feltétlenül elfogadni és azokra perrendszerű kényszerrel fogva ítéletét alapítani, hanem a tárgyalás és bizonyítás egész tartamának szorgos méltatása alapján fogja ítéletét meghozni.²²⁾ Következik ez különben a közigazgatási eljárás természetéből is, amelynek főszabálya, hogy a hatóság a perura, már pedig mindjárt megszűnne azzá lenni, ha a bizonyítékokat feltétlenül el kellene fogadnia.

A bizonyítékok mérlegelésénél súlyosan latba esik azon körülmény, hogy kinek essék terhére, hogy relevans körülmények bizonyíthatók nem voltak, vagyis mely esetekben érje az anyagi bizonyítási teher a hatóságot és mely esetekben a magánfelet. Ezen kérdés elbírálásánál figyelembe jő, hogy fél joga megszoríttatik, avagy kiterjesztetik-e, első esetben az anyagi bizonyítási teher a hatóságot, másodikban azonban felet terheli.²³⁾

²²⁾ 2000. eln. 1898. sz. a. kiadott földmív. min. rend. 97. §.

²³⁾ Dr. Leonhardt Ferenc, Die Beweislast, Berlin 1904. 199. l.

KÜLÖNÖS RÉSZ.

A HELYSZÍNI SZEMLE.

A helyszíni szemle alatt értjük az érzékileg észlelhető tényeknek a hatóságnak saját észleletén alapuló megállapítását.

A közigazgatási eljárás természete szempontjából, amelyben a hivatalból való eljárás folyamányaként a hatóság hivatalból igyekszik minden körülményt észlelete körébe vonni, ezen bizonyítóeszköz módfelett alkalmas. De mivel a közvetlen észlelet csak jelenlegi tényekre szorítkozhatik, a helyszíni szemle alkalmazásának lehetősége már eszmeileg is korlátolt. A közigazgatási eljárásban tehát a többi bizonyítóeszköz ugyanoly fontossággal bír, a hatóság, amely a bizonyítás felvétele körül teljesen belátása szerint jár el, a bizonyítóeszközöket, amennyiben rendelkezésre állanak, a célszerűség szerint fogja alkalmazni.

A helyszíni szemle különösen azon közigazgatási ügyekben játszik szerepet, amelyeknek technikai természetük van, és igen gyakran a szakértővel mint bizonyítóeszközzel jelentkezik, pl. egy műtárgynak szakértői megsejmlélése alkalmával. Az ilyen bizonyításfelvételt a közigazgatási eljárásban bizottságnak nevezzük, ha pedig nagyobb területre terjed ki. közigazgatási bejárásnak.²⁴⁾

A helyszíni szemle alkalmazása mindig harmadik személyek jogának, jelesen tulajdonjogának korlátozását jelenti. Kérdés már most, meddig terjed a hatóságnak ezen joga, illetve hol van a határ? A tulajdon szentsége a legfontosabb polgári jog. Mikor vagyunk kötelesek annak korlátozását eltérni? Csak ha a törvény erre felhatalmazást ad. Az 1884. XVII. t.-c. (ipartörvény) 28. §-a a telepengedélyezésnél elő-

²⁴⁾ Dr. Tezner Frigyes i. m. 140. 1.

írja a helyszíni tárgyalást, amely az engedélyt kérőnek tulajdonjogát ugyan nem fogja korlátozni, történvén az az ő kívánságára és érdekében, de amennyiben a szomszédok telkének a megtekintése is szükségesnek mutatkozik, úgy azoknak tulajdonosai tulajdonjoguknak korlátlan élvezetében korlátozva lesznek és azt eltérni kötelesek. Bár a törvény a szomszéd területének megtekintésére kifejezetten felhatalmazást nem ad, de midőn a helyszíni szemlét a telepengedélyezésből kifolyólag előírja, ezen rendelkezés magában foglalja mindazon cselekmények végzésére való felhatalmazást, amelyeket a közérdek megkíván. Nem szükséges tehát, hogy a törvény kifejezetten megengedje a helyszíni szemle megtartását, ha egyébként a hatóságnak eljárása jogot ad, ezen jog magában foglalja a helyszíni szemle tartását is, ha az a dolog természete szerint szükségesnek mutatkozik. A közigazgatás tehát tevékenységében, amennyiben az magánégyének jogait érintheti, nemcsak a célszerűség szabályait tartozik szem előtt tartani, hanem azoknak törvénybiztosította jogait is, csakis ily feltételek mellett tekinthető a közigazgatási jog jogi disciplinának.

A helyszíni szemle megtartása körül felmerül az a kérdés, hogy mennyiben van a magánlak sértetlensége, a házbéke szentsége biztosítva, vajjon a közigazgatási jog szempontjából mondhatjuk-e az angol polgárral: »my house is my castle«. A magánlak sértetlenségén csorbát üt a Bűnvádi Perrendtartás, midőn bizonyos precíz megállapított feltételek mellett és hatóságok által a házkutatást megengedi. A B. P. hatálya azonban a közigazgatási eljárásra ki nem terjed, miért is, a magánlak sértetlenségének olynemű korlátozása, mint a házkutatás, a közigazgatási eljárás során helyt nem foglalhat, ami azonban nem zárja ki a magánlak másnemű megtekintését, illetve az abba való belépést.

A közegészségügyről szóló 1876 : XIV. t.-c. 81. §-a előírván a járványok elfojtása iránti intézkedések közt a betegeknek az egészségesektől való elkülönítését, a fertőtlenítés foganatosítását, e rendelkezésekből természetszerűleg folyik a magánlakba való belépés joga.

Azon helyiségek megtekintését illetőleg, amelyek a magánlakhoz szorosan véve nem tartoznak is, találunk egyes törvényeinkben intézkedéseket, amelyekből általános következtetéseket vonhatunk. Kétségtelen, hogy az iparhatóságnak az 1884 : XVII. t.-c. korlátai között jogában áll az ipartelepeket és műhelyeket megtekinteni. Ugyanazon jogot biztosítja hivatkozott t.-c. 173. §-ának *c)* és *d)* pontja az iparhatósági megbízottak részére. Az ipari és gyári alkalmazottnak baleset elleni védelméről és az iparfelügyelőkről szóló 1893. XXVIII. t.-c. 14. §-a értelmében az iparfelügyelők bizonyos ipartelepeket a tekintetben megvizsgálni tartoznak, hogy a balesetek megelőzésére szükséges és egyéb óvintézkedések foganatosítva vannak-e.

Az állategészségügyről szóló 1888. XII. t.-c. a ragadós állati betegségek megállapítása módját és a teendő óvintézkedéseket szabályozván, azok végrehajtása és az ellenőrzés gyakorlása szükségképp magával hozza az istállóba való belépés jogát. A borhamisításnak és a hamisított bor forgalombahozatalának tilalmazásáról szóló 1908 : XLVII. t.-c. 63. §-a az ezen törvény rendelkezései alá eső italok ellenőrzésére hivatott közegeknek a bortermelők pincéibe való belépésre jogot ad oly célból, hogy ott esetleg szakértők bevonásával ellenőrzési szemlét gyakoroljanak.

A m. kir. Kuria 1890. évi 10.008. sz. ítélete szerint magánosok is fel vannak ruházva a magánhelyiségbe való belépés jogával.²⁵⁾

Fenti esetekből kitűnik, hogy a szorosan vett magánlakástól eltekintve, elég gyakori esetet képezhet a magán tulajdon korlátozása a közigazgatási eljárás sorában. Esetleges túlkapásokkal szemben itt garanciát nyújt a közigazgatási közegeknek fegyelmi felelőssége, büntetőjogi felelősség nehezen foglalhatna helyt.²⁶⁾

²⁵⁾ »A regálebérlő hatósági közbenjárás nélkül is jogosítva van olyan üzlethelyiségbe belépni, hol szeszes italokat árulnak ; de a hatósági közegek közbenjárása nélkül, tehát önhatalmúlag nincs jogosítva elkobzásokat eszközölni.« K. E. H. E. Gy. III. 335. l.

²⁶⁾ Dr. Back Ottó i. m. 44. l.

A BIZONYÍTÁS SZAKÉRTŐ ÁLTAL.

A közigazgatási hatóság igen gyakran nem rendelkezik azon gyakorlati vagy szakismeretek felett, amelyek a fennforgó ügyek helyes elbírálása végett szükségesek. Ilyenkor oly egyéneket kell meghallgatnia, akik a kellő ismeretek felett rendelkeznek, kiknek tehát az lesz a feladatuk, hogy a nekik feltett kérdésekre szakismeretük alapján nyilatkozzanak és ily módon a vitás kérdés megoldását megkönnyítsék.

Itt felmerül az a kérdés, hogy a szakértőül való meghívás elfogadása általános polgári kötelességet képez-e, amelynek teljesítésére kényszerrendszabályokkal is szorítható valaki.

Az 1868 : LIV. és az 1893 : XVIII. t.-cikkek ily kényszerrel nem ismernek, miért is a magyar törvénykezési rendtartásban a szakértőül meghívott egyén tetszésétől függ, hogy ezen tisztet elvállalja-e vagy nem.

A magyar Bűnvádi Perrendtartás, ellentétben az osztrák, francia és olasz törvényekkel, tekintve, hogy a szakértői működés nagyobb teherrel és fáradsággal jár, mint a tanulás, nem tekinti a szakértői szereplést általános polgári kötelességnek, miért is ezen tisztség el- vagy el nem fogadása a meghívottak tetszésétől függ, kivéven a bíróságnál rendes szakértői minőségben alkalmazottakat és akik szakmájukat keresetképp űzik. Ezeknek a szakértőül való meghívást el kell fogadniok. Aki azonban ezen tisztséget vállalta, köteles a szükséges funkciókat végezni, esküt tenni pénzbüntetés terhe mellett.²⁷⁾

Hogy állunk ebben a kérdésben a közigazgatási eljárásban? Azon szakértői tisztet ellátni képes egyének, akik a közigazgatással valamely függő viszonyban állanak, ebből kifolyólag kötelezhetőek a szakértői tiszt viselésére, ezeket illetőleg tehát külön intézkedés szükségessége fenn nem forog. Akik pedig ezen tisztet önként vállalták, ezen tényük-

²⁷⁾ B. P. XIV. fejezete.

kel annak viselésére úgyis kötelezték magukat. A szakértői tisztnek akarata ellenére való elvállalására a közigazgatási eljárás során senki sem kényszeríthető, nem lévén oly közigazgatási jogszabály, amely ily kényszert statuálna. A szakértői tisztség gyakorlása körül felmerülhetők kérdések a közigazgatási eljárásban általánosan szabályozva nincsenek. Idevonatkozólag bővebb szabályokat találunk a 2000. eln. 1898. sz. földmivelésügyi miniszteri rendeletben.²⁸⁾

²⁸⁾ 2000. eln. 1908. sz. földmivelésügyi miniszteri rendeletről: 129. §. A szakértőt vagy szakértőket a hatóság nevezi ki.

A szakértők kinevezése előtt a felek a szakértők számára és személyére nézve meghallgatandók. Ha a felek egy vagy több szakértő személyében megegyeznek, a hatóság a kinevezésnél a felek javaslatához alkalmazkodják.

A hatóság a feleket felhívhatja, hogy szakértőiket — idézés nélkül — magukkal hozzák. Ha a felek a szemléhez szakértő nélkül, vagy egyáltalán nem jelennek meg, a hatóság tetszése szerint nevezi ki a szakértőt.

Olyan személyek, kik a per kimenetelétől közvetlenül vagy közvetve kárt vagy hasznot várhatnak, továbbá, kik a felek valamelyikével a 114. §. 1. és 2. pontjában megjelölt viszonyban állanak az ügyben a felek valamelyikét képviselik vagy képviselték, a felek valamelyikével perben vagy ellenségeskedésben állanak, végre hamis tanulás, hamis eskü vagy nyereségvágyból elkövetett büntett vagy vétség miatt el voltak ítélve, szakértőként nem alkalmazhatók.

A hatóság a szakértők kinevezését a megkeresett hatóságra is rábízhatja, ki a kinevezésnél a jelen §. szerint jár el.

130. §. A szemle teljesítése előtt a szakértőkhöz a 118. §-ban foglalt általános kérdések intézendők. Ha az ezen kérdésekre adott válaszokból nem tűnik ki, hogy a szakértő az előző §. alapján mellőzendő, a szakértő a 117. §-ban foglalt figyelmeztetés mellett megeskütendő arra, hogy a szemle tárgyát pontosan megvizsgálandja s véleményét részrehajlás és melléktekintet nélkül szakismerete szerint, jó lélekkel, a valósághoz híven fogja előadni.

A szakértő esküjének mintája a következő:

»Én N. N. esküszöm a mindentudó és mindenható Istenre, hogy a szemle tárgyát pontosan meg fogom vizsgálni és véleményemet részrehajlás és melléktekintet nélkül, szakismeretem szerint, jó lélekkel, a valósághoz híven fogom előadni. Isten engem úgy segíljen!«

A szakértők az esküt együttesen tehetik le.

Azok, akik eskü helyett ünnepélyes bizonytságot kívánnak

A szakértői tiszthez való képességet illetőleg főkélléket képez az elfogulatlanság, aminek fennforgásáról konkrét esetben a hatóságnak kell meggyőződnie. Érdekeltségi vagy rokonsági viszony természetesen akadályt fogja képezni ezen tiszt viselésének. Vajjon az eljáró hatóság imperiumot viselő tagja alkalmazható-e mint szakértő? Kétségtelen, hogy ily egyén a szakértői tiszt viselésére nem alkalmas.

A szakértők kiválasztása hivatalból történvén, a hatóság teljesen szabadon jár el, a célszerűség fogja ebbeli tevékenységét vezérelni. Választása csak oly egyénre fog esni, akik rendelkeznek is a kellő szak- vagy gyakorlati ismeretek felett.

A szakértő megesketése csak akkor foglalhat helyet, ha azt törvény vagy rendelet előírja.

AZ OKIRAT.

Okirat alatt értjük mindazt a tárgyat, amely valamely emberi gondolatnak érthető írásjelekkel való kifejezését tartalmazza.²⁹⁾

Az 1868. LIV. t.-c. a köz- és magánokiratokat különbözteti meg, a 165. § szerint: »A közokiratok, amelyek a kiállító által törvényes illetőségük köréhez tartozó tényekről adatnak ki, teljes bizonyítóerővel bírnak mindaddig, míg az ellenfél azok hamisságát, vagy szabálytalanságát be nem bizonyítja.«

Kérdés már most, hogy a közokirati jelleget a közigazgatási eljárásban mindig fenti fogalom meghatározásból fogjuk-e levezetni.

tenni, ezen szavak helyett: »esküszöm a mindentudó és mindenható Istenre«, a következő kitételrel élnek: »Becsületemre és lelkiismeretemre fogadom . . .« A végszavakat pedig: »Isten engem úgy segíjen«, mellőzik.

A kir. bíróságnál állandóan alkalmazott és már felesketett szakértőnél az eskütételt a már letett esküre való emlékeztetés és hivatkozás pótolja.

²⁹⁾ Dr. Gaar Vilmos i. m. 153. l.

Az áll. anyakönyvekről szóló 1894. XXXIII. t.-c. 28. §-a szerint: »A jelen törvény értelmében szabályszerűen vezetett anyakönyvek közokiratok. Azon tényeket, melyeknek tanusítására rendelvek, s amelyek bennök fel vannak jegyezve, bizonyítják mindaddig, míg a hamisítás, a bejegyzés téves volta, vagy ama bejelentések helytelensége, melyek alapján a bejegyzés történt, be nincs bizonyítva.

Ugyanily bizonyítóerővel bírnak azon kivonatok is, melyeket az anyakönyvvezető, vagy az illető törvényhatósági levéltárnok az anyakönyv első, illetőleg másodpéldányával megegyezőknak elismer s annak igazolásául aláírásával és pecsétjével ellát.

Az anyakönyv közokirati minősége megállapítására ezen §. szerint nem szükséges a polgári törvénykezési rendtartás fogalom meghatározása, mert magában a §-ban le vannak fektetve mindazon irányelvek, amelyekből az anyakönyvnek közokirati jellegét és bizonyítóerejét levezethetjük. Az anyakönyv igazolja tehát azon tényeket, amelyeknek tanusítására rendelve van, amennyiben tehát más tényeket is tartalmaz, pl. a születési anyakönyvben újszülött nemes származását is feltünteti, erre nézve nem fog bizonyítóerővel bírni, mert bár az anyakönyvvezetőknek szigorú utasításaik vannak a nemesi származásnak az anyakönyvbe való bejegyzést illetőleg, az anyakönyvnek mint olyanak nem rendelkezése a nemesi származás igazolása.³⁰⁾

A 2000. eln. 1898. sz. földművelésügyi miniszteri rendelet 102. §-a szerint: »A közokirat bizonyítóereje a fennálló törvények szerint ítéendő meg«. Ugyanezen §-ban ki van fejezve, hogy a munkaadók és mezőgazdasági munkások közötti jogviszonyt szabályozó 1898. II. t.-c.-ben előírt alakszerűségek megtartásával az előjáróság előtt kötött, vagy az által láttamozott munkaszerződés közokirat. Az ily közokirat bizonyítóereje tehát a fennálló törvények, vagyis az 1868 : LIV. t.-c. rendelkezései szerint lesz megítélendő,

³⁰⁾ Az anyakönyvek közokirati minőségét az 1878. V. t.-c. 397. §-a is megállapítja.

vagyis mindaddig bizonyítóerővel bír, míg hitelessége iránt indokolt kétely nem támad, vagy fél által meg nem támadtatik.

Ezen és mindazon esetekben tehát, midőn a közigazgatási eljárás körébe vágó ügyekről közjegyzői okirat vétetik fel és alkalmaztatik bizonyítási eszközképen, a közokirati minőség és bizonyítóerő szempontjából a polgári törvénykezési rendtartás lesz az irányadó. Annak a közokiratokra vonatkozó szakasza tehát a közigazgatási eljárásnak lényeges alkotóelemét képezi, idevonatkozólag nincs a közigazgatási eljárásban külön törvény vagy szabály, mint ahogy a büntetőtörvénykönyv is elfogadja a polgári törvénykezési rendtartásban lefektetett idevonatkozó rendelkezéseket.³¹⁾

A közokirattal egy a közigazgatási eljárás természetével ellenkező bizonyítóeszköz van elfogadva, ezzel szemben a szabad mérlegelés szabálya helyt nem foglalhat, teljes bizonyítóeszközt képez, hacsak meg nem támadtatik.

A magánokiratokat illetőleg is fennebbi álláspontot kell elfogadnunk, vagyis amennyiben a közigazgatási eljárás során felmerülne, bizonyítóerejének megállapításánál a polgári törvénykezési rendtartás szabályait, nevezetesen az 1868: LIV. t.-c. 167. §-a rendelkezéseit kell alapul vennünk.

A sommás eljárásról szóló 1893. XVIII. t.-c. 79. §-a szerint :

»Az okirat, amelylyel a fél bizonyítani akar, az ellenfél kívánatára, vagy a bíróság rendeletére, a tárgyaláson eredetiben felmutatandó.«

Ezen §-ban a feleknek az általuk bizonyítékként használandó okiratokra vonatkozólag egy messzemenő kötelezése állapíttatik meg és azon rendelkezésből, hogy a hatóság rendeletére is helyt foglalhat ez a köteleesség, mutatja, hogy mennyire áll a sommás eljárásról szóló törvény a nyomozási rendszer alapján.

³¹⁾ Dr. Fodor Ármin és dr. Márkus Rezső, a Polgári Törvénykezési Rendtartás kézikönyve, Budapest I. 344. l.

Nem könnyű eldönteni azt a kérdést, vajjon van-e a közigazgatósági hatóságnak joga felektől fenti értelemben okiratok kiadását követelni, illetve fennáll-e feleknek a kiadásra vonatkozó kötelessége. A közigazgatási eljárásban a feleknek egymáshoz és a hatósághoz való viszonya egészen más természetű, mint a polgári peres eljárásban. Az okiratkiadási kötelesség utóbbiban felek perviszonyának folyománya, még akkor is, ha a bíróság rendeletére foglal helyt; a közigazgatási eljárásban a hatóság lévén nemcsak a per, hanem a per tárgya feletti rendelkezésnek is úra, a jelzett jognak részére való imputálása idegen jogkörbe való érzékegy beavatkozást vonhatna maga után. Igaz ugyan, hogy a közigazgatási eljárásban a hivatalból való eljárás szabálya uralkodik, amely ezen jogot indokoltta tehetné, másrészt azonban ezen szabályt nem szabad annyira kiterjeszteni, hogy mindenkor, midőn a célszerűség kívánja, joga legyen a hatóságnak idegen jogkörbe beavatkozni, miért is az okiratok kiadására irányuló hatósági jog, illetve az annak megfelelő kötelesség csak akkor tekinthető fennállónak, ha az a magánjog szabályaira alapítható, vagy ha az okirat közös.

Ezen álláspontot fogadja el a 2000. eln. 1898. sz. földmivelésügyi miniszteri rendelet 108. §. is.³²⁾ Ezen §, a sommás

³²⁾ A 2000. eln. 1908. sz. földmivelésügyi miniszteri rendeletből:

108. §. A bizonyító fél kérelmére vagy a hatóság felhívására a felhívott fél a birtokában levő okiratot felmutatni tartozik, ha az okirat tartalmánál fogva a felekre nézve közös, vagy ha az okiratot kiadni vagy felmutatni különben is köteles.

Közösnek tekintendő az okirat nevezetesen azon személyek között, kiknek érdekében van kiállítva, vagy kiknek kölcsönös jogviszonyait tanúsítja. Közösnek tekintendők az érdekelték között, vagy azok egyike és egy közös közbenjáró között valamely jogügyletre nézve folytatott írásbeli tárgyalások is.

A hatóság a felmutatás kötelessége felől vita esetében végzéssel határoz. A végzés ellen külön fellebbezettel nincs helye.

A hatóság szabad mérlegeléssel ítéli meg, hogy a bizonyító féltől felmutatott másolat, vagy az okirat tartalmára nézve előadottak mennyiben érdemelnek hitelt, ha az ellenfél az okiratot, melynek birtokát beismerte ki nem adja, vagy ha yallomásából vagy egyéb-

eljárásról szóló 1893. évi XVIII. t.-c. 81. §-val némi eltéréssel teljesen megegyezik, rendelkezéseit tekinthetjük a közigazgatási eljárás során felmerülhető kérdésekben irányadóknak. Itt egy kötelesség-, illetve joggal állunk szemben, mely úgy jelentkezik, mint egy dologi jog másnak dolgára,³³⁾ mert a jogalanynak a jogtárgy feletti uralma korlátozva van, midőn azt bizonyítóeszközkül más is, mint a tulajdonos, használhatja.

A közigazgatási eljárásban azonban oly okiratok kiadásáról is lehet szó, amelyeket a hatóság állított ki fél részére, amidőn is, amennyiben a hatóság az okirat felett nem rendelkezne, fél részéről a kiadási kötelezettséget fennállónak tekinthetjük.

KERESKEDELMI KÖNYVEK.

A kereskedelmi könyv magánokirat, melynek bizonyító ereje arra vezethető vissza, hogy ezen könyveket a kereskedő üzleti eseményei időrendjében vezette, miért is fel kell tennünk, hogy saját érdekében egy üzleti esemény bejegyzését el nem mulasztotta, viszont hamis tételeket sem vezetett be, melyek esetleg későbbben ellene bizonyíthatnak. A közigazgatási eljárásban bizonyos esetekben a kereskedelmi könyv mint bizonyíték szintén szerepelhet. Általános kötelesség azok felmutatására nincsen megállapítva, de találkozunk közigazgatási, különösen a pénzügyi jog körébe vágó törvényekkel, amelyek ezen kötelmet előírják. A közadók kezeléséről szóló 1883 : XLIV. t.-c. 25. §. *b)* pontja értelmében az adókvető bizottság jogosítva van bizonyos esetekben azon adózóktól, akik üzleti könyveket vezetnek, üzletük három évi nyereségi és veszteségi mérlegének bizonyos feltételek melletti közlését kérni. Ezen esetben, bár nem a kereskedelmi

ként kitűnik, hogy az okiratot szándékosan megsemmisítette vagy hasznavehetetlenné tette.

³³⁾ Kohler, Zur Editionslehre, Archiv. f. d. ziv. Praxis, 79. kötet.

könyvek, hanem az azok alapján készített mérlegnek felmutatása van elrendelve, mégis itt közvetve a kereskedelmi könyv-, mint bizonyítóeszközzel állunk szemben. A kereskedelmi könyvvel való bizonyítás a jövedelemadóról szóló, még életbe nem léptetett 1909 : X. t.-c. 44. §-ának 4. pontja szerint közvetlenül is helyt foglalhat, lévén az adókiivető bizottságnak joga bizonyos esetekben könyvvizsgálatot elrendelni.

Miféle szabályok lesznek irányadók ezen könyvek bizonyítóerejének mérlegelésénél, feltéve természetesen, hogy szabályszerűen vezetettek? A kereskedelmi könyvekkel való bizonyítást illetően a sommás törvényről szóló 1893 : XVIII. t.-c. 75. §-a ad útmutatást; felállítván zsinórmértékül a kereskedelmi törvénynek 31—36. és 541—543. §-ait, ezen törvénynek az eskü kivételére vonatkozó 31. és 541. §-ait pedig helyettesítvén az 1893 : XVIII. t.-c. 75. §-ával, amely a fél eskü alatti kihallgatásáról szól. A kereskedelmi könyvek a sommás eljárásban teljes bizonyítékot nem, hanem a fél eskü alatti kihallgatása, vagy más bizonyítóeszköz által kiegészíthető bizonyítékot képeznek. Kérdés már most, hogy idevonatkozólag a közigazgatási eljárásban a polgári törvénykezési rendtartás vonatkozó szakaszát alkalmazhatjuk-e. Már egy korábbi fejezetben ki lett mutatva, hogy a polgári törvénykezési rendtartás analogiája csak a legritkább esetekben van megengedve. Ha pénzügyi törvényeink, amelyekben a kereskedelmi könyvekkel való bizonyítás lehetősége a legközelebb fekszik, szellemét tekintjük, látni fogjuk, hogy a főeskü vagy a fél eskü alatti kihallgatása a pénzügyi eljárásban nem alkalmas bizonyító eszköz. Nézzük csak a keresetadóról szóló 1875. évi XXIX. t.-c.-hez (a még életbe nem léptetett 1909 : IX. t.-c. hatályon kívül fogja helyezni) kiadott 1821/1877. sz. pénzügyminiszteri rendelet 11. pontját, amely előírja a III. osztályú jövedelemadónak bevallására az *A)* és *B)* mintákat. Azok végén a következő szöveg foglaltatik: »Eskü helyett állampolgári becsület-szavammal bizonyítom, hogy fentebbi adatokat legjobb hitem és tudomásom szerint lelkiismeretesen jegyeztem fel«.

A kereskedelmi könyv mint bizonyítási instrumentum természete szerint a jövedelemadóbevalláshoz sokban hasonlít. Utóbbiban azonban az esküvel való megerősítés helyét nem foglalhat. Ehhez járul, hogy a közigazgatási eljárásban semmiféle oly tételes intézkedés nem létezik, amelyből a kereskedelmi könyvek bizonyítóerejének kiegészítésére az eskü iratnék elő. Ezen körülményekből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a közigazgatási eljárásban a jelzett értelemben az eskü vagy eskü alatti kihallgatás egyáltalában helyét nem foglalhat. A hatóság tehát a kereskedelmi könyvek bizonyítóerejének megítélésénél az egyéb rendelkezésre álló adatokra és az esetleg létező végrehajtási rendeletek útmutatásaira fog támaszkodni. A kereskedelmi könyvek vezetését illetőleg azonban mindenkoron a kereskedelmi törvény vonatkozó szakaszai lesznek irányadók.

TANUK.

A tanunak feladata az általa észlelt és fennforgó ügyben fontossággal bíró tényekről vallomást tenni. A hatóságnak nem áll mindig módjában közvetlenül tényeket megállapítani, miért is oly harmadik személyeket hallgat meg, kiknek az módjában állott. A tanuzás körül sok kérdés merül fel, amely a magyar közigazgatási eljárásban közelebből szabályozva nincsen. A többi közt nem könnyű eldönteni, hogy van-e általános tanuzási kötelezettség. Az idézésre való megjelenés kötelezettségét kétségtelenül fennállónak kell tekintenünk,³⁴⁾ mert ha egyes törvények a bizonyítási eszközök között a tanúkat megemlítik, kétségtelen, hogy ezen eszköz hatályosságátételére is módot akar adni a hatóságnak. De a megjelenés kötelezettsége, amelyre a tanu kényszerrendszabályok alkalmazásával is szorítható, még nem

³⁴⁾ Az ipartörvény végrehajtása tb. kiadott 39.266/884. sz. kereskedelmi miniszteri rendelet 90. §-a szerint: »A meg nem jelent tanukat a tárgyaló hatóság ötven forintig terjedhető bírság terhe alatt újra idézi, szükség esetén pedig elővezeti«.

foglalja magában a tanuzási kötelezettséget, másrészt azonban mi értelme volna a tanut megjelenésre kötelezni, ha vallania nem kell? Állítsuk fel tehát azt a tételt, hogy a megidézett tanunak vallania kell. Miféle kényszerrendszabályokat alkalmazzunk azonban akkor, ha azt nem tenné, vagy ha a tanuzás alóli mentességet óhajtaná igénybe venni? A tanuzás kötelessége és az ez alól mentesítő okok a bűnvádi perrendtartásban és a polgári törvénykezési rendtartásban részletesen szabályozva vannak. Közigazgatási jogrendszerünkben idevonatkozólag, amennyiben a szigorú értelemben vett közigazgatási ügyekről van szó, tételes intézkedéseket nem találunk. A tanuzási kötelesség hatályosságátételére nézve léteznek elvi jelentőségű határozatok.³⁵⁾ A mentesítő okokat a hatóság fennforgó ügy természeté és körülmények szerint fogja eldönteni, szem előtt tartva a közigazgatási eljárás sajátos természetét.

A közigazgatási eljárás alá tartozó azon ügyekre nézve, melyek természetük szerint polgári peres ügyek, vannak tételes szabályaink.³⁶⁾

³⁵⁾ A 77.112 1890. b. m. hat. szerint (K. E. H. E. Gy. I. 287. l.):
Ha valamely közigazgatási tisztviselő ellen hirlapilag oly vád emel-
tetik, melynek alapján az illető tisztviselő ellen fegyelmi eljárás
hivatalból rendeltetett el, akkor ezen hirlap szerkesztője mint tanu
beidézhető s tanuságtételre pénzbüntetés terhe alatt is kényszeríthető.

³⁶⁾ A 2000. eln. 1898. sz. földművelésügyi miniszteri rende-
letből:

113. §. Tanuként ki nem hallgathatók:

1. a lelkész arra nézve, amit a gyónásban, vagy egyébként a
titoktartás egyházi kötelessége alatt közöltek vele;

2. a hivatalban lévő vagy abból kilépett közhivatalnok oly
kérdésekre, amelyekre nézve a tanuságtétellel a hivatali titoktartás
kötelességét megsérténé, ha e kötelesség alól illetékes felettes hatósága
fel nem mentette;

3. hivatalban lévő vagy kilépett közhivatalnok oly körülmé-
nyekre nézve, melyek közokirattal bizonyíthatók.

114. §. A tanuságtétel megtagadható:

1. ha a tanú a felek valamelyikének fel- vagy lemenő ágbeli
rokona, házastársa vagy jegyese;

2. ha a kérdésre adandó felelet bűnvádi eljárás alapjául szol-
gálhatna a tanu ellen, továbbá fel- vagy lemenő ágbeli rokonai, unoka-

A tanuk megesketésére vonatkozólag a 28.046/906. sz. b. min. hat.,³⁷⁾ amely az igazságügyi és vallás- és közoktatásügyi minisztériumokkal való tárgyalások útján jött létre, igen becses útmutatásokat tartalmaz, annak alábbiakban közölt szövege ebben a kérdésben való eligazodást igen megkönnyíti.

»A közigazgatási hatóságok eskü alatti kihallgatásokat mindazon ügyekben foganatosíthatnak, melyekre nézve törvény, törvényes miniszteri rendelet vagy törvénytől joggyakorlat az illető közigazgatási hatóságokat felhatalmazza. Szigorúan véve az ily felhatalmazás csak törvényben vagy törvénybeli felhatalmazáson nyugvó miniszteri rendeletben volna megadható, de mivel ezen kérdés még törvényileg

testvérei és ezeknél közelebbi oldalrokonai, házastársa és jegyese, fel- vagy lemenő ágbeli sógorai, házastársának testvére, testvérének házastársa, örökbe fogadó vagy nevelőatyja, örökbe fogadott vagy nevelt gyermeke, gyámja, gondnoka, gyámoltja vagy gondnokoltja ellen, még pedig a házassági és sógorsági viszonyban lévőkre nézve tekintet nélkül arra, hogy fennáll-e még a viszony alapját képező házasság vagy sem ;

3. ha a kérdésre adandó felelet által a tanu vagy az ezen §. 1. pontjában említett személyek valamelyike becsületükben, vagy a tanu vagyonában sérelmet szenvednének ;

4. oly körülményekre nézve, amelyekre a tanu nem nyilatkozhatik anélkül, hogy a hivatásával járó titoktartó kötelességet, különösen mint ügyvéd, közjegyző, orvos vagy ezek segéde meg ne sértse, amennyiben a titoktartás kötelessége alól az érdekelt felek maguk fel nem mentették.

A tanu a jelen §. eseteiben a kihallgatás előtt, vagy midőn a kérdéses viszony kiderül, figyelmeztetendő, hogy vallomásának megtagadására fel van jogosítva.

A megtagadás jogosultsága felől a hatóság a felek meghallgataása után végzéssel határoz. A végzés ellen, mely a tanut vallomástételre kötelezi, a tanu halasztóhatályú fellebbezéssel élhet.

128. §. Azon tanu, aki alapos ok nélkül meg nem jelen, vagy aki vallomást tenni vonakodik, arra pénz- vagy elzárásbüntetés alatt szorítható. A pénzbüntetés annyiszor, amennyiszor 10 koronától 300 koronáig terjed, behajthatatlanság esetében az 1879. évi XL. t.-c. 22. §-ának megfelelően elzárásra változtatandó át.

³⁷⁾ Magyar Közigazgatás, 1906. évfolyam, 37. sz. 3. l.

kellőleg szabályozva nincsen, ennél fogva ezt a jogelvet tágabb értelemben kellett venni. Így például mindjárt a város tanácsa által felvetett egyik ügyben, nevezetesen a kegyúri ügyekben folyamatba tett közigazgatási bíraskodás jellegű eljárás terén az eljáró hatóságoktól, bár erre törvényes jogszabályban felhatalmazva nincsenek, a közérdek szempontjából nem vonható meg a gyakorlatban eddig is érvényesített azon joguk, hogy az eljárás folyamán tanukat esetleg eskü alatt is kihallgathassanak. Az 1848/49-iki honvédek segélyezése, illetőleg igazolványaik kiállítása tárgyában 1896. évi 7821. sz. a. kibocsátott miniszterelnöki rendelet előírja, hogy az igazolás legalább két egyén eskü alatti vallomása alapján eszközölhető. Ily ügyekben tehát a közigazgatási hatóság az eskü kivételére fel van jogosítva. Fegyelmi ügyekben a tanuk megesketése rendszerint mellőendő, de szükség esetén meg van engedve. (1886. évi XXIII. t.-c. 3. §. s egyéb szabályzatok.) Anyakönyvezési ügyekben az eskü alatti kihallgatásra az anyakönyvezésre vonatkozó jogszabályok irányadók. Törvényesítési ügyekben az utóházaságot kötött egyének eskü alatti kihallgatásának törvényszerűség kérdésében a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr van hivatva határozni. Mindazon ügyekben, melyekben a közigazgatási hatóság eskü kivételére fel van jogosítva, annak kivételét az illető egyén tartózkodási helyére illetékes hatóság útján is eszközölheti. A város tanácsa tehát az eskü kivételére feljogosított hatóságok szóbanforgó megkeresésének eleget tenni köteles.»

A tanuzási képesség kérdését illetőleg azon körülmény, hogy valaki mint tanu aggályosnak mutatkozik, még nem zárja ki a vallomásra való bocsátást, annak elfogadása mértékét illetőleg a hatóság, amely a bizonyítékokat szabadon mérlegeli, belátása szerint határoz.

A közigazgatósági hatóság előtt tett hamis vallomások az 1878: V. t.-c. 214. §-a szerint büntetendő vétséget képeznek.

Oly esetben, mikor a közigazgatási hatóság előtt tett vallomás nagyobb erővel szándékolatik felruháztatni, ezen

bizonyítékot a kir. bíróság fogja felvenni, természetesen csak törvényes felhatalmazás alapján. Erre példa az 1883. évi XLIV. t.-c. 33. §-a.

FELEK SZEMÉLYES MEGHALLGATÁSA.

A polgári törvénykezési rendtartásban az eskü, mint az azt tevőnek Istenre való hivatkozással történt ünnepélyes nyilatkozata, mindazon esetekben, ha más bizonyítóeszköz rendelkezésre nem áll, alkalmaztatni fog. Ezen bizonyítóeszköznek nem az a célja, hogy a bíróban valamely tényállítás valósága vagy valótlanlansága tekintetében meggyőződést keltsen, hanem az, hogy vele a jogvita eldöntessék, feltéve, hogy letevését a perjogi szabályok megengedik. Az eskü tehát tulajdonképen nem bizonyító, hanem perdöntő eszköz. Letevése nem hozza magával szükségkép azt, hogy a bíróban az általa megerősített tényállás értelmében fog meggyőződés keltetni, mégis azt kötelezőleg el kell fogadnia.³⁸⁾

A sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. t.-c. 95. §-a fél eskü alatti kihallgatását honosítja, amely az eskütől abban különbözik, hogy míg utóbbi perdöntőeszköz, addig előbbi bizonyítóeszköz, melylyel szemben a bírói szabad mérlegelés helyt foglalhat.

A közigazgatási eljárásban sem az eskü, sem félnek eskü alatti kihallgatása mint perdöntő, illetve mint bizonyítóeszköz nem szerepelnek. Az eskü már a közigazgatási eljárás természeténél fogva sem alkalmazható, mert abban nem a tárgyalási, hanem a nyomozóelv uralkodik, amely a fél akaratának elfogadását és elismerését, amit a főeskü maga után von, kizárja. A fél eskü alatti kihallgatása, bár annak alkalmazása esetén a szabad mérlegelés nincsen korlátozva, mégis általa a fél tétetik a per tárgya urává, miért is a közigazgatási eljárásban nem szerepelhet. A fél személyes, eskü

³⁸⁾ Dr. Gaár Vilmos i. m. 203. l.

nélküli meghallgatása azonban a közigazgatási eljárásban nagy szerepet játszik mint bizonyítóeszköz. Előírja több törvény és rendelet, de helyt foglalhat mindazon esetekben, ha a közigazgatási hatóság eljárni jogosítva van. Kétségtelen, hogy a személyesen meghallgatott fél tartozik igazat vallani, bár ellenkező esetre törvényeinkben megtorló intézkedéseket nem találunk. A hatóság nem tartozik a valószínűtlen vallomásokat elfogadni, azokat szabadon mérlegeli és a vitás ügy egyéb adataival való egybevetés útján fogja a való tényállást megállapítani. Mindenesetre kívánatos volna, ha a személyesen meghallgatott fél hamis deponálás esetén büntetőjogi megtorlásban részesülne.

Hogy a főeskü a közigazgatási eljárásban nincs megengedve, arra vannak elvi jelentőségű határozataink. Ilyen a m. kir. belügyminiszter 1890. évi 4110. sz. alább közölt határozata.

»A tanácsi előterjesztésre, tudomás és mihez tartás végett, az igazságügyi m. kir. miniszter úrral egyetértve, ezennel értesítem a szab. kir. város közönségét, hogy az 1876. évi XIII. t.-c. 115. §-ában említett közigazgatási hatóságok előtt tárgyalt cselédügyekben nincs helye esküvel való bizonyításnak. Mert az eskü közigazgatási hatóságok előtt csak olyan esetekben alkalmazható, amelyekben azt a törvény kifejezetten megengedi; már pedig a cselédügyeket szabályozó 1876. évi XIII. t.-c.-ben nincs szó arról, hogy a cselédügyekben az esküvel való bizonyításnak helye lenne. Egyébként megjegyzem, hogy a fölvetett kérdés az előterjesztéshez képest csakis az idézett törvénycikk módosításával törvényhozási úton oldható meg, addig pedig az eddigi gyakorlat követendő.«³⁹⁾

Hogy az ipartörpény 176. §-a alá tartozó ügyekben főeskünek helye nincs, bizonyítja a 15.656/1889. föld. ip. és keresk. min. rendelet itt közölt indokolása.⁴⁰⁾

»... mert az 1884 : XVII. t.-c. 176. §-a világosan rendeli,

³⁹⁾ Belügyi Közlöny 1908. 7. sz. 167. l.

⁴⁰⁾ K. E. H. E. Gy. II. 395. l.

hogy az azon törvényszakaszk értelmében elintézendő ügyekben az iparhatóság határozatával meg nem elégedő félnek jogában áll igényeit a törvény rendes útján érvényesíteni s ebből önként következik, hogy az ügynek az iparhatóság előtt való elintézése folyamán oly bizonyítóeszközök nem alkalmazhatók, melyek lehetetlenné teszik, hogy a határozattal meg nem elégedő fél jogorvoslatért a rendes bíróhoz fordulhasson. Minthogy pedig a peres kérdésnek főeskü által való eldöntése a pert tökéletesen befejezi s annak magánjogi úton való további tárgyalását kizárja, ennél fogva az ipartörvény 176. §-a alá tartozó ügyekben, melyeknél a törvény határozott rendelkezése szerint a rendes bíró előtti jogorvoslat a felek részére fennhagyandó, a főesküvel való bizonyításnak helye nem lehet s jelen ügy az eskünek mint bizonyítási eszköznek kizárásával az elsőfokú iparhatóság által újra tárgyalandó.«

Hivatkozott határozat eldönti ugyan a felvetett kérdést, de az indokolás nem helyes, mert nem áll az, hogy iparügyekben a közíg. hatóság előtt alkalmazott főeskü a pert tökéletesen befejezi és nem szabatos azon kijelentés, hogy iparügyekben a főesküvel való bizonyításnak azért nincsen helye, mert az ipartörvény 176. §-a a rendes bíró előtti jogorvoslatot fenntartja. Ebből mindenki azt fogja kiolvasni, hogy a közíg. hatóság előtt helye lehet a főesküvel való bizonyításnak, csak iparügyekben nem. Pedig a dolog úgy áll, hogy a közíg. hatóság előtti eljárásban a főeskü egyáltalában helyt nem foglalhat. Ha tehát akár iparügyekben, akár más ügyekben az alkalmaztatik, ezáltal a per korántsem lesz befejezve és a polgári bíróság, amennyiben ily ügy eléje kerülne, korántsem konstatálná az eskü általi befejezést, hanem azt érvénytelennek tekintené és arra való minden figyelem nélkül tárgyalná újból az ügyet.

Erre a helytelen indoklásra reá kellett mutatni, mert az alkalmas arra, hogy a magyar közigazgatási eljárásban szereplő bizonyító eszközökre vonatkozólag hamis következtetéseket vonhassunk le. Minisztériális hatóságaink gyakran esnek abba a hibába, hogy oly esetekben, midőn vala-

mely bizonyíték alkalmazásának helyes vagy helytelen volta felett kell dönten, nem teszik azt a közigazgatási eljárásban uralkodó bizonyítási rendszer szabályai szerint, hanem a polgári perrendtartás vonatkozó szabályai alapján, midőn mintegy feltételeztetik, hogy azok a közigazgatási eljárásban hatályban vannak. Áll ez különösen a régebbi keletű elvi jelentőségű határozatokra.

A magyar közigazgatási eljárásban tehát a főskü mint bizonyíték nem szerepel. Amiből azonban korántsem következik az, hogy a közigazgatási eljárásban az eskü rendszerezése azon ügyekben, melyek tisztán polgári természetű peres ügyek és melyeknél anyagi közérdek fenn nem forog, lehetetlen dolog volna.

VÉGSZÓ.

A magyar közigazgatási eljárásban szereplő bizonyítékok ismertetése, amint az előbbieken megkíséreltetett nem volt könnyű feladat. A közigazgatási eljárásra vonatkozó szabályok, amennyiben egyáltalában léteznek, nem egy, hanem több elszórt törvénybe és rendeletbe vannak foglalva, azokból kellett tehát a bizonyítékokra vonatkozó rendelkezéseket kikutatni. A talált anyag azonban nem túlságosan gazdag, segítségül kellett tehát venni az elvi jelentőségű határozatokban lefektetett anyagot, amely bár anyagi jog szempontjából igen bő, az alaki jog szempontjából módfelett szegényes. Igen sok kérdést illetőleg sem jogszabály, sem joggyakorlat nem állott rendelkezésre, a midőn is a közigazgatási eljárás természetéből kellett az egyes bizonyítóeszközök természetét és ismérveit megkonstruálni.

Sok jogtudós a közigazgatási eljárásnak mint jogi disciplinának létjogosultságát tagadásba veszi, azt állítván, hogy a közigazgatási eljárásban uralkodó célszerűségi elv egy tulajdonképeni közigazgatási perjognak kialakulását lehetlenné teszi. Általános formátlanság jellemezné tehát a közigazgatási eljárást, amely az annak során alkalmazható

bizonyító eszközökre is rányomja bélyegét. Kétségtelen, hogy a közigazgatási eljárás alá tartozó ügyek nagy sokasága, azok különbözősége általános eljárási szabályok alkotását úgyszólván lehetetlenné teszi, mert hisz a virilis jogosultság körül támadt vitás ügy és a bérpanasz között már tárgyilag is óriási különbség van; amely az eljárási szabályokban is szükségkép kifejezésre kell hogy jusson, de ebből még korántsem következik az, hogy a közigazgatási eljárásnak mint jogi disciplinának létjogosultsága feltétlenül tagadásba vételessék. Ez a különbözőség arra fog vezetni, hogy egyes közigazgatási materiák az általános közigazgatási eljárásból teljesen ki fognak válni, mintahogy a pénzügyi eljárási szabályok, melyekben az alaki bizonyítási tehernek oly nagy szerep jut, ezen elválasztási folyamatot máris szemünk elé tárják. A közigazgatási eljárásban nem uralkodhatik az a me-revség, amely a polgári törvénykezési rendtartást jellemzi, abban bizonyos rugékonyságnak kell uralkodni, hogy az állami közigazgatási tevékenység változó és sokoldalú céljainak megfelelhessen.⁴¹⁾

A közigazgatási eljárási jogot tehát a polgári törvénykezési és bűnvádi perrendtartási joggal teljesen egyenrangú materiának tekinthetjük, az abban uralkodó bizonyítóeszközöknek is megvan a saját jellegzetességük, melyeknek vizsgálata nem meddő munka.

⁴¹⁾ Dr. Back Ottó i. m. 64. l.